

PETR CHELČICKÝ

Postila I.

K vydání připravil Jaroslav BOUBÍN.

(= Sbíрка pramenů k náboženským dějinám, svazek 6)

Praha, Historický ústav 2022, 570 s., ISBN 978-80-7286-391-4;

PETR CHELČICKÝ

Postila II.

K vydání připravil Jaroslav BOUBÍN.

(= Sbíрка pramenů k náboženským dějinám, svazek 7)

Praha, Historický ústav 2024, 532 s., ISBN 978-80-7286-427-0.

Opera omnia Petra Chelčického dospěla k edici nejrozsáhlejšího a podle mínění řady badatelů spolu se *Sítí víry* i nejzávažnějšího díla tohoto svérázného myslitele a bohoslovce. Z hlediska jeho editora Jaroslava Boubína šlo o úkol velice náročný, neboť Petrova Postila se dochovala ve dvou verzích, z nichž starší v rukopise sign. XVII E 5 Knihovny Národního muzea z doby kolem roku 1500 obsahuje pouze homilie od první neděle adventní až po neděli masopustní, zatímco druhá sice je přináší všechny, avšak zhruba o polovinu zkrácené, jak si to vyžádalo jejich tištěné vydání z let 1522 a 1532. Vzhledem k rozsahu a rozdílnému dochování obou částí se Jaroslav Boubín rozhodl vydat je ve dvou svazcích. Do prvního zařadil rukopisnou část spolu se stejným úsekem zkrácené verze, zbývajících 43 tištěných homilií přináší druhý svazek.

Naznačený postup a dvouletý interval mezi oběma svazky Boubínova kritického vydání si vyžádal sice neobvyklé, ale v daných okolnostech promyšlené a účelné rozdělení úvodního pojednání do dvou částí. Platí to i pro dvojí ediční poznámku, jež v prvním svazku poskytuje pouze nezbytné údaje, které v rozšířené podobě přináší závěrečná část druhého svazku. Z hlediska čtenáře, jenž má k dispozici oba svazky, je účelné začít nahlédnutím do jedné z edičních poznámek, neboť obě mu poskytnou základní poznatky o dochování a předchozím zpřístupnění vydávaných textů. K prohloubení poznatků o Petrovi Chelčickém přispěly přípravy jeho velkých, posléze však zrušených oslav v roce 1871. Teprve však v letech 1890–1893 došlo zásluhou evangelického duchovního Benjamina Košuta k tištěnému vydání prvního dílu Postily, a to pouhým převodem prvního svazku tisku z roku 1522 do nové češtiny. Úplného vydání této tištěné verze se v letech 1900–1903 záslužně ujal Emil Smetánka, který však dal přednost transliterovanému, čtenářsky málo vstřícnému přepisu.

Pokud základní poučení o Petrově Postile nejprve vyhledáme v úvodním pojednání druhého svazku, je to v intencích samotného autora, jemuž se jevilo logičtější sestavit a publikovat tento výklad až po zpracování celé edice. Jaroslav Boubín ho nazval „Několik glos k Postile Petra Chelčického“, třebaže je k nim takřka nemožné cokoli podstatného dodat. I když podle něho jde o Petrův „nejambicióznější spis“, o jeho genezi není nic přesného známo. Pozoruhodné je, že se ho výslovně ve svých počátcích nedovolávala ani jednota bratrská. Na základě řady indicií, lze přesto mít podle Jaroslava Boubína za to, že povědomí o tomto Petrově díle dále setrvávalo, neboť jinak by ho Severinova tiskárna nemohla vydat pod jeho jménem. Za zmínku v této souvislosti ještě stojí, že šlo vůbec o první v Čechách vytištěnou postilu. V následujícím textu „Několika glos“ autor v chronologické linii vnímavě zachytil vývoj moderního zkoumání tohoto Petrova díla, přičemž neopomenul zmínit ani rezervované stanovisko Roberta Kalivody.

Závěrečné stránky „Několika glos“ oddělené od předchozího pojednání třemi hvězdičkami přináší poznatky, jež jejich autorovi vplynuly z mnohaletého systematického výzkumu Petrovy literární pozůstalosti i samotné Postily. Vlastní představy života žitého v intencích Kristova božího zákona včetně souběžné zdrcující kritiky soudobého falešného křesťanství mohl přitom Petr do svého spisu vložit jen tehdy, pokud to dovoloval obsah příslušných perikop. Přitom se pro něho rozumělo samo sebou, že zbožný křesťan se alespoň v neděli bude věnovat pozorné četbě či naslouchání božího slova. A jelikož kostely v této souvislosti zmiňuje jen jako místa, kde dochází k jeho dezinterpretaci, měla jeho Postila poskytnout potřebnou oporu nejen tam, kde kostela nebylo, ale i v místech, kde v nich zaznívaly škodlivé výklady.

Na rozdíl od Husovy Postily se Chelčický téměř výhradně odvolával jen na Bibli, i když místy byl nucen zohlednit též komentáře učených mistrů. Otázky moci či kritika vrstev i jedinců hierarchické společenské skladby, jež jsou náplní zejména Síti víry, v Postile jsou dotčeny jen okrajově, takže právě tento spis se může oprávněně jevit jako její svérázné pokračování. Tomu ostatně napovídá i vznik Postily, který podle Jaroslava Boubína lze položit do druhé poloviny třicátých let a nejspíše na počátek čtvrtého desetiletí.

Teprve nyní přichází na řadu úvodní pojednání prvního svazku, které editor se skromností jemu vlastní nazval „Letmé nahlédnutí do prvních homilií Chelčického Postily“. Čtenář tu téměř na 40 stranách nalezne nejen všestranné poučení o jejich dochování a obsahu, ale i připomenutí způsobu, s nímž k příslušným perikopám ve svých českých nedělních postilách přistupovali Jan Hus a Jan Rokycana.

Hned z rozboru Předmluvy je zjevná příkladná erudice, s níž Jaroslav Boubín k tomuto nad jiné obtížnému edičnímu úkolu přistoupil. Příští bádání se k jeho komparativně pojatému výkladu nepochybně bude vracet.

Kázání k lidu bylo výsadou kněží, pouze však těch, jimž to církev podle kanonického práva povolila. Chelčický k těmto privilegovaným osobám nepatřil, tím více proto musely i v kališnickém prostředí popuzovat jeho kritické výpady proti kněžím, kteří „*sú nepřítelé čtení svatého, vskutku jeho zapierajúce, v kostele s kadi- dlem slávy jeho povyšujúce a v zbožiech svých kazatele a učitele spravedlivé pro čtenie na obeň odsuzujúce a jinak lidi věrné pro čtenie tisknúce a je kaceřujúce*“. Z Chelčického podle Jaroslava Boubína vzrušeně promlouval sebevědomý laik, který své rozsáhlé homiletické dílo psal pro milovníky Boží pravdy. Dodávám, že především pro ty, kteří uměli číst nebo předčítat naslouchajícím. Ještě jedno pozoruhodné zjištění, jež vyplynulo z Boubínova seznamu citovaných míst, tu je třeba připomenout. Chelčický znal Bibli jako školený teolog, seznámil se dokonce i s několika jejich výklady, na jiné autority se však odvolával naprosto výjimečně.

Stačí ještě dodat, že rejstřík citovaných a připomínaných míst doprovází oba svazky, zatímco rejstřík osob a míst spolu se seznamem citovaných pramenů a literatury je připojen pouze k druhému z nich. Obdobně, jako je tomu u předchozích vydaných již svazků Chelčického spisů, se Jaroslav Boubín ani v tomto případě nomezil na ediční zásady a postupy. Obojí v obou svazcích v postačující míře nalezneme, přesto je však zjevné, že k soubornému vydání pozůstalosti Petra Chelčického od počátku přistupoval rovněž jako historik a exeget. Právě na základě tohoto navzájem prostoupeného zkoumání dospěl k závěrům výrazně obohacujícím dosavadní poznání. Jeho kritické vydání Chelčického Postily tím ještě více nabylo na významu.

František Šmahel

Creative Commons

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons – Uved'te původ – Neužívejte komerčně – Nezpracovávejte 4.0 Mezinárodní. Licenční podmínky jsou dostupné zde: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode.cs>.

